

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

Elazığ Ceza İnfaz Kurumları İnceleme Raporu

27. Dönem 3. Yasama Yılı
2019

EGEMENLİK KAYITSIZ ŞARTSIZ MİLLETİNDİR

1. GİRİŞ

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunun 17 Ekim 2018 tarihli toplantısında kurulmasına karar verilen Hükümlü ve Tutuklu Haklarını İnceleme Alt Komisyonu, 9 Kasım 2019 tarihinde Elazığ Ceza İnfaz Kurumları Kampüsünde incelemelerde bulunmuştur. İncelemeye Hükümlü ve Tutuklu Haklarını İnceleme Alt Komisyonu Başkanı ve Hatay Milletvekili Hüseyin Yayman, Afyonkarahisar Milletvekili İbrahim Yurdunuseven, Ankara Milletvekili Ali Haydar Hakverdi, Çorum Milletvekili Erol Kavuncu, Diyarbakır Milletvekili Oya Eronat, Kocaeli Milletvekili Ömer Faruk Gergerlioğlu, Mardin Milletvekili Ebrü Günay ve Van Milletvekili Osman Nuri Gülaçar ile Komisyon uzmanları Ahmet Yıldız, Taner Geçmez ve Ahmet Kaymaz iştirak etmiştir.

2. İNCELEMENİN KONUSU VE AMACI

Dünyada ve ülkemizde insan haklarına saygı, bu konudaki gelişmelerin izlenmesi suretiyle uygulamaların bu gelişmelere uyumunun sağlanması ve başvuruların incelenmesi amacıyla kurulan İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, 5 Aralık 1990 tarihli ve 3686 İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Kanunu uyarınca görevleriyle ilgili olarak bakanlıklar ile genel ve katma bütçeli dairelerden, mahalli idarelerden, muhtarlıklardan, üniversitelerden ve diğer kamu kurum ve kuruluşları ile özel kuruluşlardan bilgi isteme ve buralarda inceleme yapma, ilgililerini çağırıp bilgi alma yetkisine sahiptir (m. 5). Komisyon, incelemelerini kendisi yapabileceği gibi alt komisyonlar kurmak suretiyle de yapabilmektedir (m. 6).

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu bünyesinde yukarıda zikredilen hükümler uyarınca kurulan Hükümlü ve Tutuklu Haklarını İnceleme Alt Komisyonu, mevzuat ve uygulamadan kaynaklanan insan hakları ihlallerinin incelenmesi amacıyla ceza infaz kurumları ve tutukevlerinde incelemelerde bulunmaktadır.

Alt Komisyon, yaptığı incelemelerde hem uluslararası hukuk hem de iç hukuk düzenlemelerini göz önünde bulundurmaktadır. Alt Komisyon, yaptığı incelemelerde tespit ettiği ihlal ve sorunların giderilmesi ve ihlal veya sorun yaşanmayan alanlarda ise mevcut koşul ve imkânların daha da iyileştirilmesi için atılması gereken adımlarla ilgili olarak ulaştığı sonuçları, doğrudan ilgisi olması hasebiyle Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü başta olmak üzere diğer ilgili kurum ve kuruluşlarla paylaşmaktadır.

Alt Komisyon, yapılan incelemelerde ceza infaz kurumu görevlilerinin sorunlarını da yerinde incelemek suretiyle bütüncül bir yaklaşımla sorunların tespitine ve çözümüne ilişkin öneriler ve girişimlerde bulunma imkânına sahip olmaktadır.

3. İLGİLİ DÜZENLEMELER

Alt Komisyon, incelemelerini Anayasa başta olmak üzere konuyla ilgili uluslararası ve iç hukuk düzenlemelerinin ışığında yapılmasına büyük önem vermektedir. Yapılan incelemelerde; Anayasa, Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun ve bu Kanuna dayanılarak çıkarılan diğer alt düzenlemeler ile Birleşmiş Milletlerin 13 Mayıs 1977 tarihli “*Mahpusların Islahı İçin Asgari Standart Kurallar*”, 9 Aralık 1988 tarihli “*Herhangi Bir Biçimde Tutulan Veya Hapsedilen Kişilerin Korunması İçin Prensipler Bütünü*” 14 Aralık 1990 tarihli “*Tutuklulara Uygulanacak Muameleler İçin Temel İlkeler*”; Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin 11 Ocak 2006 tarihli ve (2006)/2 nolu “*Hükümlülerin İyileştirilmeleri İçin Standart Asgari Kuralların Avrupa Metni*” (Avrupa Cezaevi Kuralları), Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin “*Cezaevinin Aşırı Kalabalıklaşması ve Cezaevi Mevcudu Enflasyonu Hakkındaki R (99) 22 sayılı Tavsiye Kararı*; 5275 sayılı “*Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun*” ve “*Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi İle Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük*”, “*Hükümlü ve Tutukluların Ödüllendirilmesi Hakkında Yönetmelik*” hükümleriyle ilgili diğer mevzuatı dikkate alınmaktadır.

4. İNCELEMELERDE İZLENEN USUL

A. Genel Olarak

Ceza infaz kurumlarında gerçekleştiği iddiasıyla İnsan Haklarını İnceleme Komisyonuna yapılan başvurular, inceleme öncesinde komisyon uzmanları tarafından gerek ceza infaz kurumu tipi gerek ihlal iddiası temelinde sınıflandırılmakta ve yapılan incelemelerde öncelikle göz önünde bulundurulmaktadır.

Ayrıca 14 Haziran 2001 tarihli ve 4681 sayılı Ceza İnfaz Kurumları ve Tutukevleri İzleme Kurulları Kanununun 6. maddesinin birinci fıkrasının (3) numaralı bendi uyarınca tanzim edilerek İnsan Haklarını İnceleme Komisyonuna gönderilen ve komisyon uzmanları tarafından inceleme konusu temelinde sınıflandırılarak özetlenen raporlar da yapılan inceleme ve değerlendirmelerde göz önünde bulundurulmaktadır.

Ceza infaz kurumlarında yapılan incelemelerde Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü Genel Müdür Yardımcısı Mehmet YILMAZ ve Elazığ Cumhuriyet Başsavcısı

Osman KÖSE'nin de katıldığı bilgilendirme toplantısında ceza infaz kurumları hakkında açıklamalarda bulunulmuştur. Bilgilendirme toplantısında, ceza infaz kurumları hakkında sorulan sorularla ilgili bilgi verilmiştir. Bilgilendirme toplantısının akabinde Alt Komisyon, Elazığ E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu, Elazığ Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumu ile Elazığ 1 Nolu Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumunun çeşitli koşullarında incelemelerde bulunulmuştur.

Yukarıda zikredilen incelemelerde rastgele seçilen koşullarda barındırılanların şikâyet ve talepleri, ceza infaz kurumundan herhangi bir yetkili ve görevli nezareti olmaksızın dinlenmiştir.

B. İnsan Haklarını İnceleme Komisyonuna Yapılan Başvurular

İnceleme yapılan Elazığ Kapalı Ceza İnfaz Kurumlarından 27. Yasama Döneminin başından incelemenin yapıldığı güne kadar genel olarak sağlık sorunlarıyla yeterince ilgilenilmemesi, tedavilerin geç yapılması veya hiç yaptırılmaması, hükümlü ve tutukluların sosyal faaliyetlerden ve ortak alandan yararlandırılmaması, koşullarda yapılan aramalarda özel eşyalara el konulması, kötü muamele ve işkence iddiaları, nakil taleplerinin karşılanmaması, dilekçelere cevap verilmemesi, hükümlü ve tutuklular tarafından gönderilen dilekçelerin çıkışlarının yapılmaması, emekli olanların emekli maaşlarının ve ikramiyelerinin ödenmemesi, aynı ceza infaz kurumunda bulunan eş veya çocukla açık görüş yaptırılmaması, kantinde satılan ürünlerin pahalı olması, bazı yayınların hükümlü ve tutuklulara verilmemesi, tekli hücrede tutulma konularında başvuruda bulunulmuştur.

Yapılan başvurulardan bir kısmı özellikle tutukluluk sürelerinin uzun veya tutuklama kararlarının haksız olduğu dolayısıyla tutuksuz yargılanma taleplerine ilişkindir. Söz konusu başvurular, Anayasanın 138. maddesi kapsamında yargı organlarının görev alanına girdiğinden ilgililere, İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu tarafından herhangi bir işlem yapılamayacağı bilgisi verilmiştir.

Diğer başvurular ise ilgisine göre uygun görülen kurumlara gönderilmiş ve yapılan inceleme sonucunda Komisyonumuza gönderilen cevaplar çerçevesinde işlem tesis edilmiştir.

C. Ceza İnfaz Kurumları ve Tutukevleri İzleme Kurulu Raporları

Ceza İnfaz Kurumları ve Tutukevleri İzleme Kurulu tarafından tanzim edilerek İnsan Haklarını İnceleme Komisyonuna gönderilen dönemsel raporlarda kurum tipine göre yer verilen kapsamlı tespit ve değerlendirmelere de değinmekte fayda bulunmaktadır.

İzleme kurulları tarafından yapılan incelemeler sonucunda tanzim edilen raporlarda; kampüste kapasitenin üzerinde hükümlü ve tutuklu bulunduğu, kapasite üzerinde hükümlü ve tutuklu bulundurulmasının fiziki koşullarda yetersizliğe neden olduğu, yemek çeşitliliğinin ve yemek ile ekmek miktarının artırılması gerektiği, verilen sıcak su ve soğuk su miktarının artırılması gerektiği, özellikle ağır hastaların tedavi ve sevklerinde sürecin hızlandırılması gerektiği, meslek edindirme kursu ve sosyal faaliyetlerin artırılması gerektiği, anneleriyle kalan çocuklara verilen gıdaların yeterli olmadığı, madde bağımlısı olan hükümlülerin tedavi alma taleplerinin karşılanması gerektiği, görüş sürelerinin uzatılması gerektiğine dair tespitlere yer verilmiştir.

5. İNCELEMELER

A. CEZA İNFAZ KURUMU HAKKINDA BİLGİLENDİRME

a. Genel Olarak Kurum Hakkında Bilgilendirme

Elazığ Ceza İnfaz Kurumları Kampüsü şehir imar planı içerisinde olup, 390.163 m² alan üzerine kurulmuştur.

Kampüs yerleşkesi içerisinde; 2 Adet 485 kişi kapasiteli Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumu, 1 Adet 1000 kişi kapasiteli T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu, 1 Adet 254 kişi kapasiteli Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumu, 1 Adet 468 kişi kapasiteli E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu, 1 Adet 450 kişi kapasiteli Açık Ceza İnfaz Kurumu, Jandarma Tabur Komutanlığı binası, Kampüs hastane binası, market ve kafeterya, iş yurdu atölyeleri, kampüs ana girişinde ziyaretçi ayırıştırma binası, halka açık cami, 10 bloktan oluşan toplam 200 dairelik Kampüs Lojmanları ve tüm bu kurumlara ait müstemilat binaları yer almaktadır.

Kampüste bulunan tüm kurumların ve müstemilat binaları ile lojmanların ısınması Kampüs Açık Ceza İnfaz Kurumunun sorumluluğu alanında olan ısı merkezi tarafından sağlanmaktadır. Yaz aylarında 815 adet güneş enerji panelinin olduğu güneş enerji sisteminden de sıcak su sağlanmaktadır.

Kampüs içerisinde bulunan tüm kurumların içme ve kullanım suyu ihtiyacı yine kampüs içerisinde yer alan 3 adet artezyen kuyudan karşılanmaktadır. Ayrıca şehir şebeke suyu deposuna bağlantısı yaptırılmış şebeke suyu da kullanılmaktadır. Her ay periyodik olarak Elazığ Halk Sağlığı laboratuvarında su analizi yaptırılmaktadır.

Kampüs Hastanesinde, aile hekimliği, dâhiliye, fizik tedavi, göz, cildiye, nöroloji, dış ve psikiyatri poliklinikleri bulunmaktadır.

Ceza infaz kurumları dış koruması Elazığ Ceza İnfaz Kurumları Kampüsünde bulunan Jandarma Tabur Komutanlığı tarafından yerine getirilmektedir.

b. Elazığ Açık Ceza İnfaz Kurumu

Açık Ceza İnfaz Kurumunun kapasitesi 450 olup, incelemenin gerçekleştiği tarih itibari ile 585 hükümlü barındırılmaktadır. Kurumda Bakanlık ve Komisyon atamalı toplamda 225 personel görev yapmaktadır. Açık Ceza İnfaz Kurumu bünyesinde tekstil, marangoz, metal, unlu mamuller, inşaat, seracılık ve tarım, kayısı ve kuru gıda paketleme, kafeterya ve restoran, otopark ve oto yıkama, toner dolum, temizlik, çay ocağı ve kantin, berberhane, satış mağazası ve market faaliyetleri yürütülmektedir. Kampüs fırınında günde 9000 adet ekmek üretilmektedir.

Kurumda 10 kişi kapasiteli 48 oda, 12 kişi kapasiteli 8 oda ve 4 kişi kapasiteli 1 oda bulunmaktadır.

Genel mutfak günlük 5.000 kişiye yemek hazırlayacak şekilde tasarlanmış olup, tüm kampüsün yemek ihtiyacını karşılamaktadır. Mutfakta çalışan hükümlülerin düzenli olarak portör muayeneleri yapılmakta ve ayrıca hijyen eğitimi verilmektedir.

c. Elazığ T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

Elazığ T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunun toplam kapasitesi, 4 ana bloktan oluşmakta ve 10 kişilik 62 oda, 3 kişilik 8 oda ve tek kişilik 14 oda olmak üzere 658 kişi olup, arttırılmış kapasitesi 1000 kişidir. İncelemenin gerçekleştiği tarih itibari ile 1208 hükümlü ve tutuklu barındırılmaktadır. Kurumda Bakanlık ve Komisyon atamalı toplamda 256 personel görev yapmaktadır. Kurumda hobi atölyesi bulunmakta ve çeşitli alanlarda kurslar verilmektedir.

Kurumda bulunan her odanın müstakil bir havalandırması mevcut olup, alt katlar yemekhane, üst katlar ise yatakhane olarak kullanılmaktadır.

d. Elazığ E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

Elazığ E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu, 468 kişi kapasiteli olup, incelemenin gerçekleştiği tarih itibari ile 704 hükümlü ve tutuklu bulunmaktadır. Kurumda adli ve terör suç grubunda bulunan hükümlü ve tutuklular barındırılmaktadır.

Kurum 2 katlı olup, 5 blok ve 52 odadan oluşmaktadır. Kurumda 2 adet derslik, 1 adet eğitim ve 1 adet hobi atölyesi bulunmaktadır. Kurum bahçesinde ziyaretçi bekleme salonu, basketbol ve voleybol sahası, 6 adet gözetleme kulesi, çim halı futbol sahası, iş atölyeleri ve çok amaçlı kapalı spor salonu bulunmaktadır.

Kurumda, 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun' un 18. maddesi¹ kapsamında ruhsal rahatsızlığı bulunan hükümlü ve tutukluların barındırılması için 29 kişilik ve 13 oda bir kapasiteli iyileştirme merkezi bulunmaktadır. Bu merkezde 13 hükümlü ve tutuklunun yatılı tedavisi devam etmektedir. Elazığ Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesinde ise 14 yataklı mahkûm servisi bulunmakta, çevre illerden 22 hükümlü ve tutuklunun tedavisi bu hastanede devam etmektedir.

Kurumda iş yurduna ait mermer işleme atölyesi, hobi atölyesi ve çeşitli alanlarda kurslar mevcuttur. Kurumda Bakanlık ve Komisyon atamalı 203 personel görev yapmaktadır.

e. Elazığ Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

Elazığ Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumunun toplam kapasitesi 254 olmakla beraber incelemenin gerçekleştiği tarih itibari ile Kurumda 135 hükümlü ve tutuklu bulunmaktadır. Kurumda adli ve terör suç grubunda hükümlü ve tutuklular barındırılmaktadır. Kurumda Bakanlık ve Komisyon atamalı 123 personel görev yapmaktadır.

Kurum zemin hariç bir katlı olup, zemin katta hükümlü tutukluların barındırıldığı oda girişleri ve ortak yaşam alanları, açık spor sahası, nöbetçi memur odaları, yemekhane, görüş alanları bina girişleri ve avukat görüş odaları bulunmaktadır. Birinci katta ise revir, depolar ve idari kısımlar, hükümlü ve tutuklu odaları, kütüphane, eğitim servisi ve sınıflar, kreş, kantin ve çok amaçlı salon bulunmaktadır. Kurum binası dört ana bloktan oluşmaktadır.

f. Elazığ 1 Nolu Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumunu

Elazığ 1 Nolu Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumunun kapasitesi 485 olup, incelemenin gerçekleştiği tarih itibariyle Kurumda 423 hükümlü ve tutuklu barındırılmaktadır. Kurumda Bakanlık ve Komisyon atamalı 186 personel görev yapmaktadır. Kurumda adli ve terör suç türünde hükümlü ve tutuklular barındırılmaktadır.

¹ Madde 18- (1) Hapsedilme ve diğer nedenlerden kaynaklanan akıl hastalığı dışında ruhsal rahatsızlıkları bulunup da ruh ve sinir hastalıkları hastanelerinde tutulmaları gerekli görülmemek üzere infaz kurumlarına geri gönderilenlerin cezaları, belirlenen infaz kurumlarının mahsus bölümlerinde infaz edilir.

(2) Birinci fıkrada belirtilenlerin cezalarının infazı için belirlenen infaz kurumlarının ihtiyaç duyduğu uzman ve diğer tıp görevlileri, Sağlık Bakanlığınca karşılanır.

Kurumda, hükümlü ve tutuklulara yönelik çeşitli alanlarda kurslar açılmaktadır. Kurumun su ihtiyacı kampüs su kuyularından temin edilmektedir. Kuyulardan temin edilen sular depolarda toplanarak yumuşatma sisteminden geçtikten sonra kuruma verilmektedir. Su, içme ve kullanmaya elverişli olup, kurumun ihtiyacını karşılamaya yeterlidir. Hükümlü ve tutukluların kullanacağı günlük soğuk su miktarı kişi başına 200 litre, günlük sıcak su miktarı kişi başına 50 litre olup, su otomasyon sistemi ile kontrollü bir şekilde verilmektedir. Kurum kalorifer ile ısıtılmaktadır. Elektrik kesintilerinde ve arızası durumlarında devreye giren 2 adet jeneratör bulunmaktadır.

g. Elazığ 2 Nolu Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

Elazığ 2 Nolu Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumunun kapasitesi 485 olmakla beraber incelemenin gerçekleştiği tarih itibari ile Kurumda 406 hükümlü ve tutuklu barındırılmaktadır. Kurumda Bakanlık atamalı ve Komisyon atamalı 188 personel görev yapmaktadır. Kurumda adli ve terör suç türünde hükümlü ve tutuklular barındırılmaktadır.

B. CEZA İNFAZ KURUMUNDA YAPILAN İNCELEMELERDE ULAŞILAN SONUÇ VE TESPİTLER İLE HÜKÜMLÜ VE TUTUKLULARLA YAPILAN GÖRÜŞMELER

Yukarıda bahsedilen bilgilendirme toplantısının ardından, ceza infaz kurumlarında incelemelerde bulunulmuştur. Yapılan incelemelerde rastgele seçilen koşullarda ceza infaz kurumundan yetkili ve görevliler olmaksızın şikâyet ve talepler dinlenmiştir.

a. Elazığ T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

Kurumda barındırılan hükümlü ve tutuklular tarafından;

Kurumda kapasite üzerinde hükümlü ve tutuklu barındırıldığı, önceden tekli olan yatakların sonradan ranzaya çevrildiği, koşulların aşırı kalabalık ve havasız olduğu,

Kurum idaresinin kişi başına 2 ayakkabıya müsaade ettiği, ancak spor yapabilmek için 3. ayakkabıya ihtiyaç duyulduğu, içliklerin ve berelerin toplandığı ancak havaların soğuk olmasından ötürü içlik ve bereye ihtiyaç duyulduğu, kaloriferlerin yanmadığı, önceki yıl kaloriferlerin Aralık ayında yanmaya başladığı ancak Elazığ için bu ayın çok geç olduğu, musluk suyunun içilebilir durumunda olmadığı ve bu nedenle içme suyunun kantinden alınmak zorunda kaldığı,

Kurum revirine 2 haftada ancak çıkılabildiği, bazı dönemlerde revire çıkmanın daha uzun süreleri bulabildiği, hastaneye yapılan sevklerin ayları bulabildiği, sağlık hizmetinden hızlı ve yeterli bir şekilde faydalanılmadığı, kronik rahatsızlığı bulunanların hastane sevklerinin düzenli aralıklarla yapılmadığı, dış doktoruna dahi gidilemediği, dış hekimlerinin dönüşümlü olarak gelmesinden dolayı dış tedavisi için 4-5 ay kadar beklendiği,

Kantinden alınan ürünlere el konulduğu, koğuş değişikliği taleplerinin karşılanmadığı, ağır hastalıklardan muzdarip olanların dahi cezalarının ertelenmediği,

Yemeklerin çok kötü olduğu, genelde aynı tür yemeklerin çıktığı, verilen yemek miktarının az olduğu, günde 2 adet ekmek verildiği, verilen ekmek miktarının yeterli olmadığı, ekmeğin saat 15.00'te gelmesinden ötürü yemekle tüketme imkânının olmadığı, yumurtaların yıkanmadan haşlandığı ve üzerlerinde pislikler kaldığı, yemeklerin güzel olduğu günlerde verilen yemek miktarının ise azaldığı,

Kurum müdürüyle görüşülemediği, bazı dilekçelerin çıkışının yapılmadığı, dilekçelerin kaydının tutulmadığı ve çıkış numaralarının dilekçe sahiplerine verilmediği, dışarıya gönderilmek istenen eşyalarının açık görüşte yakınlarla teslim edilmesine izin verilmediği dolayısıyla dışarıya gönderilecek eşyaların kargoyla gönderilmek zorunda kaldığı,

Telefon görüşme saatlerinin pazartesi günü saat 09.00 olduğu, bu saatte çocukları okulda olduğu olan hükümlü ve tutukluların çocuklarıyla görüşemedikleri, telefon görüşlerinin hafta sonu yaptırılması gerektiği,

Kişi başına 1 battaniye verildiği, yedek battaniyeye izin verilmediği ancak havalar soğuk olduğu için üşüdükleri, Kurum berberinin hükümlü ve tutuklulara hizmet vermediği, bu imkândan sadece Kurum görevlilerinin yararlanabildiği, hükümlü ve tutukluların bu ihtiyaçlarını kendi imkanları ölçüsünde karşılamak zorunda kaldıkları

Öncesinde 1 saat olan açık görüşlerin 30 dakika ile sınırlandırıldığı ancak fiili olarak 20-25 dakika açık görüş yapılabildiği, görüşe gelenlerin çıplak aramaya tabi tutulduğu ve kötü muameleye maruz bırakıldıkları ve nakil taleplerinin karşılanmadığı,

Eşiyle aynı Kurumda olanların ayda 1 olan açık görüş hakkını eşiyle yahut ailesiyle görüşmek yönünde tercihli olarak kullanabildiği, birlikte görüşmeye izin verilmediği, açık görüşün yapıldığı odadaki saatin bozuk olduğu, açık görüşe giderken kol saatinin çıkarılması zorunlu olduğu için ne kadar süre görüşüldüğünün hesaplanamadığı,

Avukatla yapılan görüşmelerde Kurum görevlilerinin görüşmeleri dinlediği, Kurum görevlileri tarafından koğuşlarda yapılan aramalar esnasında psikolojik baskı yapıldığı,

Kantin fiyatlarının çok yüksek olduğu, adli suçlardan hükümlü ve tutuklu olanların kantinden tedarik edebildikleri ürünlerin terör suçlarından Kurumda bulunan hükümlü ve tutuklulara verilmediği,

Atölyelerden ve hobi faaliyetlerinden faydalandırılmadığı, günde 1 saat olan spor yapma haklarının verilmediği, mahkemeye giderken kravat takmak isteyenlere izin verilmediği, ekonomik durumu kötü olanlar için Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfına başvuranların başvurularının kabul edilmediği,

şeklinde şikayetlerde ve beyanatlarda bulunulmuştur.

b. Elazığ T Tipi Ceza İnfaz Kurumu Çocuk Koğuşu

Kurumda bulunanlar tarafından kendilerine ayakkabı ve kıyafet verildiği; yemeklerden memnun oldukları; sıcak suyun bulunduğu; spora çıkartıldıkları ancak ailelerine yakın ceza infaz kurumlarına sevk taleplerinin karşılanmadığı şeklinde beyanat ve şikâyetlerde bulunulmuştur.

c. Elazığ Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

Kurumda bulunan hükümlü ve tutuklular tarafından Kurum kapasitesinin yetersiz olmasından kaynaklı bir şikâyet dile getirilmemiştir.

Kurumda barındırılan hükümlü ve tutuklular tarafından;

Revirde bulunan doktorla sorun yaşandığı, doktorun hangi sağlık sorunu olursa olsun aynı ilaçları yazdığı ve revire çıkmanın zor olduğu,

Haftanın 3 günü güzel yemeklerin çıktığı ancak bu günlerde gelen yemek miktarının çok az olduğu, meyve ve sebze verilmemesinin yetersiz beslenmeye neden olduğu ve yemeklerde hijyen sorunu olduğu,

Öncesinde havalandırma tam gün kullanabilmesine rağmen, son zamanlarda bu sürenin yarım güne düşürüldüğü, bu durumun havalandırmanın diğer koğuşlarla paylaşılmasından kaynaklandığı,

Kıyafetlerin sınırlı olduğu, kapüşonlu kıyafetlere izin verilmediği, yeşil, mavi ve lacivert kıyafetlerle üzerinde baskı bulunan kıyafetlerin ve şal kullanmanın yasak olduğu, askılı

kıyafetlere ve diz seviyesinde bulunan eteklere izin verilmediği, çıtçıtly badiler, saç bantları, yazmalar ile anneleriyle kalan çocukların oyuncaklarının ve boya kalemlerinin toplandığı, talep edildiği halde Kurum idaresi tarafından verilmediği,

Kurumda annesiyle beraber kalan çocuklara günde 1 kutu süt yahut 1 yumurta verildiği, çocuk gelişimi için gerekli olan balık, sebze, meyve gibi gıdaların verilmediği, bunun çocuk başına günlük yemek istihkakının azlığından kaynaklandığı ve bu miktarın artırılması gerektiği,

Aramaların çok sık yapıldığı, genel ve kısmi arama ayırımının bulunmadığı, iç çamaşırlları dâhil arama yapıldığı, arama esnasında odaların dağıtıldığı, buna tepki gösterilince disiplin soruşturması açılarak ceza verildiği,

Kampüs içerisinde bulunan hastaneye götürülürken kelepçe takıldığı, kampüs dışındaki hastanelere götürülürken jandarmanın kola girdiği, doktorun kelepçelerin çıkarılmasına rıza gösterdiği durumlarda dahi görevli jandarmanın kelepçeleri çıkarmaktan imtina ettiği,

Düzenli takip ettikleri gazetelerin hafta sonları komisyon çalışmadığı için kendilerine verilmediği, bu gazetelerin hafta içinde gecikmeli verildiği, ancak kimi koğuşlara hafta sonu gazetelerin geldiğinin gözlemlendiği, bu durumun ayrımcılığa neden olduğu, bazı gazetelerin ise hiç verilmediği,

Mektupların iç içe konulmasına izin verilmediği, bu nedenle her mektubun ayrı bir zarfla gönderilmesi gerektiği, bu uygulamanın da gereksiz masraflara neden olduğu, 3 kişiden fazla kişiyle fotoğraf çekimine izin verilmediği, Kurum idaresinin iletişim hakkını keyfi olarak sınırlandırdığı,

Çok sık disiplin cezası verildiği, verilen disiplin cezaları sonucunda idari gözlem kurulunun hem telefonla görüşmeyi hem de mektupla iletişimi yasakladığı, iki yasağın bir arada uygulanmasının rahatsızlık verici olduğu,

Kameraların mahremiyeti ihlal ettiğini, bu nedenle kameraları poşetle kapattıklarını, bundan dolayı da disiplin cezası verildiğini belirterek; ziyaretçilerin rahatsız edici boyutta aramaya tabi tutulduğu, bu durumun özellikle yaşlı ziyaretçileri rahatsız ettiği,

şeklinde şikayetlerde ve beyanatlarda bulunulmuştur.

d. Elazığ 1 Nolu Yüksek Güvenlikli Ceza İnfaz Kurumu

Kurumda barındırılan hükümlü ve tutuklular tarafından; başka koşullarla birlikte 9 kişi olarak spora çıkılmasına izin verildiği; TBMM heyetinin geleceği hafta sohbet hakkının kullanılmasına izin verildiği ve 45 dakika süreyle kullandıklarını; kurslardan şikâyetçi olmadıkları; görüşlerin 45 dakika süreyle sınırlandırıldığı, yemeklerin kötü ve az olduğu, 3 kişiye 1 kişilik yemek verildiği; istedikleri gazetelerin gününden 2 gün sonra verildiği; kantinde bulunan ürünlerin çok pahalı olduğu ve sıcak suda sıkıntı olduğu şeklinde şikâyetlerde ve beyanatlarda bulunulmuştur.

6. DEĞERLENDİRMELER

Elazığ Ceza infaz Kurumları Kampüsünde yapılan incelemelerde gerek Alt Komisyona verilen bilgiler gerek hükümlü ve tutuklularla yapılan görüşmeler bir bütün halinde değerlendirilmiş ve aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Kampüste yer alan ceza infaz kurumlarında kapasite üstünde hükümlü ve tutuklu barındırıldığı görülmekle birlikte bu durumun beraberinde getirdiği sorunların aşılması amacıyla yapılan yeni yatırımların özellikle fiziki imkân ve koşulların düzeltilmesinde önemli bir ihtiyacı karşılayacağı düşünülmektedir.

Kurum idaresi tarafından koşullarda bulundurulmasına izin verilen ayakkabı sayısının artırılmasının ve toplanan içliklerin geri verilmesinin uygun olacağı, kadınların kıyafet konusundaki sınırlandırmalara yönelik şikâyetlerinin dikkate alınması gerektiği düşünülmektedir.

Dilekçelerin çıkış numaralarının mahpuslara verilmesi gerektiği, mahpuslara dışarıya gönderdikleri ve dışarıdan gelen dilekçe ve mektuplarına ilişkin açıklayıcı ve net bilgi verilmesinin yerinde olacağı değerlendirilmektedir.

Çocuk koğuşunda ayrı odaların bulunmadığı, bütün çocukların aynı alanda yattıkları gözlemlenmiştir. Çocukların fiziksel ve psikolojik gelişimleri açısından geceleri ayrı ayrı odaların bulunduğu bir koğuşa yahut buna uygun bir kuruma nakillerinin yapılmasının gerektiği düşünülmektedir.

Açık görüş yaptırılan alanda bulunan duvar saatinin bozuk olduğu ve açık görüşe kol saatiyle girilemediği için açık görüş süresini hesaplayabilmek açısından bahsi geçen duvar saatinin değiştirilmesi gerekmektedir.

Sağlık personelin hükümlü ve tutuklulara yaklaşımlarının kötü olduğu iddiaları ciddiye alınmalı ve sağlık personelinin ayrımcılıktan uzak bir biçimde davranması gerektiğine dair uyarı yapılmalıdır.

Sağlık konusunda yaşanan sorunun en önemli nedenlerinden birinin personel eksikliği olması nedeniyle bu alanda ihtiyaç duyulan yeteri kadar personelin istihdam edilerek sorunun çözülmesi gerekmektedir. Sağlık personeli konusunda yaşanan sıkıntıların çözülmesi adına Sağlık Bakanlığı ve Adalet Bakanlığı Arasında Ceza İnfaz Kurumlarındaki Sağlık Hizmetlerinin Düzenlenmesi Hakkında Protokolde gereken düzenlemeler yapılarak belli sayının üzerinde hükümlü ve tutuklu barındırılan ceza infaz kurumlarında, kurum kapasitesine bağlı olarak bulundurulacak doktor ve diğer sağlık personeli sayılarının açıklığa kavuşturulması seçeneğinin göz önünde bulundurulması uygun olacaktır. Aynı protokolün 5. maddesine göre; 1000 ve üzerinde hükümlü ve tutuklu bulunan her kurumda aile hekimliği pozisyonu ihdas edilerek sağlık hizmeti sunulmakta ve kampüs içerisinde bulunup 1000 ve üzerinde hükümlü ve tutuklu barındıran kurumlar da bu kapsamda değerlendirilmektedir. Hükümlü ve tutuklu sayısı 1000'e kadar olan kurumlar durumu uygun olan en fazla üç aile hekimine bağlanmakta, ilgili aile hekimi sağlık hizmetini, gezici sağlık hizmeti kapsamında vermektedir. Aile hekimliği uygulamasına geçilmemiş illerde ise hükümlü ve tutuklu ile personel sayısı 1000'in üzerinde olan kurumlarda haftada 5 tam gün, 500 ila 1000 arasında olan kurumlarda haftada 5 yarım gün, 500'ün altında olan kurumlarda haftada 2 yarım gün tabipli sağlık hizmeti verilmektedir. Anılan madde uyarınca sağlık hizmetinin ne şekilde görüleceği, kurumda barındırılan hükümlü ve tutuklu sayısına göre belirlendiğinden, bu maddede değişiklikle belirlenen sayıların azaltılarak hizmetin daha etkin bir biçimde yerine getirilmesinin sağlanması Komisyonumuzca tavsiye olunmaktadır.

Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetim, Dış Koruma, Hükümlü ve Tutukluların Sevk ve Nakilleri ile Sağlık Hizmetlerinin Yürütülmesi Hakkında Protokolün 38. maddesinin; birinci fıkrasında ceza infaz kurumu müdürlüğü bulunan yerlerdeki hastanelerde firara karşı engellerin bulunduğu muhafazalı muayene odaları oluşturulacağı ve ikinci fıkrasında da hükümlü ve tutukluların hastanelerdeki muayenelerinin firara karşı engellerin bulunduğu muhafazalı odalarda yapılacağı, jandarma personelinin muayene esnasında oda dışında bulunacağı ve gerekli güvenlik tedbirlerini alacağını, doktorun yazılı olarak talep etmesi halinde jandarma personelinin, hükümlü ve tutuklunun kadın olması durumunda ise varsa öncelikle kadın infaz ve koruma memurunun muayene odasında bulunacağı hükme bağlanmıştır. Muayenelerin

kelepçeli olarak yapıldığı ve bu uygulamanın kabul edilmemesi halinde muayenenin yaptırılmayarak hükümlü ve tutukluların kuruma geri getirildiği şikâyetleri karşısında mezkûr Protokol hükmünün titizlikle uygulanmasına özen gösterilmesine dikkat çekilmiştir. Ayrıca doktorun yazılı olarak talep etmesi kaydının hangi hallerde geçerli olacağına dair Protokole açık bir hüküm konulabileceği gibi bu talebin gerekçelendirilerek bir nüshasının da muayene edilecek hükümlü veya tutukluya verilmesi yönünde düzenleme yapılması uygun olacaktır. Bu şekilde keyfi kelepçeli muayene uygulamalarının önüne geçilebilecek ve personelin daha dikkatli davranması temin edilmiş olabilecektir.

Yemeklerin yeterli ve besleyici olmadığı ve aynı zamanda yemek kalitesinin düşük olduğu, diyet yemek zorunda olan hükümlü ve tutuklulara gereken diyet yemeklerin verilmediği, kurumda anneleriyle birlikte kalan çocukların beslenmesi için gerekli gıdaların temin edilmediği, çocukların beslenmesinde ihtiyaç duyulan gıda maddelerin hem miktarının hem de çeşitliliğinin artırılmasının gerektiğine dair şikâyetlerin giderilmesi için bütçe imkânları elverdiği ölçüde günlük iâşe bedelinin uygun görülecek miktarda artırılması yönünde çalışmalar yapılması uygun olacaktır. Hükümlü ve Tutuklular ile Ceza İnfaz Kurumları Personelinin İâşe Yönetmeliğinin 4 üncü maddesinin son fıkrasındaki “Çocuk hükümlü ve tutuklular ile kurumda annesiyle birlikte kalan çocuklara, süt emziren anneler ve hamilelere durumlarına uygun ve Bakanlıkça belirlenen tutarda gıda verilir.” hükmü uyarınca özellikle kurumda annesiyle kalan çocukların beslenmesi için verilen gıda maddelerinin miktarlarının artırılması ve çeşitliliğin sağlanması yönünde Adalet Bakanlığı tarafından gerekli çalışmanın yapılarak, zorlu koşullarda yaşayan çocukların bedensel ve zihinsel gelişimlerinin sağlanması gerekir.

Birçok temel ihtiyaç maddesinin tedarik edilemediğine ve kantinden alınan ürünlerin fiyatlarının piyasa rayicinden yüksek olduğuna dair şikâyetlerin önüne geçilmesi adına aynı ürün grubunda, marka çeşitliliğinin sağlanarak farklı fiyat aralıklarında ürün temin edilerek herkese ekonomik durumunda göre alışveriş yapma imkânının sağlanması uygun olacaktır.

Kurum güvenliğini temin etmek amacıyla kullanılan kameraların mahremiyete ihlal edecek şekilde kayıt yaptığı iddiaları yoğun olarak ileri sürülmüştür. Bu uygulama, Komisyonumuzun yasama döneminin başından itibaren ceza infaz kurumlarında yapmış olduğu incelemelerde kadın kapalı ceza infaz kurumlarında barındırılan hükümlü ve tutuklular başta olmak üzere yoğun olarak şikâyet konusu edilmiştir. Özellikle kadın koğuşlarında ortak alanı

gözetlemek için kullanılan kameraların banyo ve tuvaleti görmeyecek şekilde yönlendirilmesine yönelik çalışma yapılması gerekir.

Hakkında toplatma veya yasaklama kararı verilmemiş süreli veya süresiz yayınların talep edilmesine rağmen hükümlü ve tutuklulara verilmemesinin düşünce ve ifade hürriyeti bakımından ağır bir ihlal olduğu iddiaları, yapılan incelemelerde ceza infaz kurumlarında bulunan hükümlü ve tutuklular tarafından yoğun olarak dile getirilen bir başka şikâyet konusunu oluşturmaktadır. 5275 sayılı Kanunun “*Süreli veya süresiz yayınlardan yararlanma hakkı*” başlıklı 62. maddesinde; hükümlünün mahkemelerce yasaklanmamış olması koşuluyla süreli ve süresiz yayınlardan bedelini ödeyerek yararlanma hakkına sahip olduğu, eğitim ve öğretimine devam eden hükümlülerin ders kitaplarının denetime tâbi tutulamayacağı, kurum güvenliğini tehlikeye düşüren veya müstehcen haber, yazı, fotoğraf ve yorumları kapsayan hiçbir yayının hükümlüye verilmeyeceği hükme bağlanmıştır. Anılan maddenin birinci fıkrasında genel kural konulduktan sonra son fıkrasında bu hakkın hangi hallerde kısıtlanabileceği belirlenmiştir. Dolayısıyla mahkemelerce yasaklanmamış süreli veya süresiz yayının hükümlülere verilmesinde, yayınların kurum güvenliğini tehlikeye düşürüp düşürmediği veya müstehcen haber, yazı, fotoğraf ve yorumları kapsayıp kapsamadığının göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Bu uygulamaların ceza infaz kurumlarında bulunan hükümlü ve tutukluların süreli veya süresiz yayınlardan yararlanma hakkını ihlal ettiği iddiaları müteaddit defalar bireysel başvuru konusu yapılmıştır. Anayasa Mahkemesi; hakkın kısıtlanması yoluna gidilirken yapılacak değerlendirmede; ilgilinin hangi suçtan dolayı hangi tür ceza infaz kurumunda bulunduğu, başvuru konusunun bulunduğu ceza infaz kurumunun ve işlediği suçun söz konusu tedbirin alınmasında bir etkisinin bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi, bir yayının tümünün veya bir kısmının mahkûma verilmemesi şeklindeki kısıtlamanın ıslah ile bağlantısı var ise yayının içeriği ile ıslah arasındaki ilişkinin tam olarak gösterilmesinin gerektiği, kişinin toplumsal geçmişi ve suç sicili, entelektüel kapasitesi ve kabiliyeti, şahsi tabiatı, hapis cezasının süresi ve tahliye edildikten sonrası için beklentilerinin dikkate alınması, verilmeyen süreli veya süresiz yayının cinsi, içeriği, yayımlayanı ve sorunlu görülen kısımların hangileri olduğu belirtilmeli ve verilmesi sakıncalı bulunan kısımların detaylı analizinin yapılması, böyle bir analizin yapılabilmesi için eğer söz konusu yayının terör örgütleriyle veya terör faaliyetlerinin meşru gösterilmesiyle bir ilişkisi varsa ifade özgürlüğü ile demokratik toplumun terör örgütlerinin faaliyetlerine karşı kendini korumaya ilişkin meşru hakkı arasında denge kurulması gerektiğine işaret etmektedir. (Bkz. Anayasa Mahkemesi,

Başvuru No: 2014/20002, Karar Tarihi: 30/11/2017 vd.) Bu bağlamda Komisyonumuz, süreli veya süresiz yayınlardan yararlanma hakkının kısıtlanmasında göz önünde bulundurulması gereken ve Anayasa Mahkemesinin birçok kararında da ifadesini bulunan kriterleri bu konuda karar verecek olan mercilere bir defa hatırlatmaya ihtiyaç duymaktadır.

Hükümlü ve Tutukluların Ziyaret Edilmeleri Hakkında Yönetmelikte görüş sürelerinin ne kadar olacağı düzenlendikten sonra görüş süresinin görüşmenin fiilen başladığı andan itibaren işletileceği hükmüne yer verilmiştir. Bu hüküm uyarınca kurum yetkililerinin belirlenen bu sürelerin tam olarak kullandırılması konusunda gereken her türlü tedbiri almaları gerekmektedir. Dolayısıyla yapılan görüşmelerde yoğun bir şikâyet konusu olan görüş için belirlenen sürenin çoğunun görüş alanına gidiş ve gelişte geçtiği iddialarının araştırılması ve sonuç olarak görüş süresinin fiilen kullandırılması yönünde gereken tedbirlerin alınması gerektiğine işaret edilmiştir.

Kitap okumanın infaz kurumundaki sürenin iyi halli geçirilmesine sağladığı katkının önemi göz önünde bulundurulduğunda kitap okuma alışkanlığının artırılması için kitap sayısının artırılması uygun olacaktır. Hükümlü ve Tutukluların Ödüllendirilmesi Hakkında Yönetmeliğin 8 inci maddesinin birinci bendinde “tutum ve davranışları ile diğer hükümlü ve tutuklulara iyi örnek olmak” ödülü gerektiren tutum ve davranış olarak belirlenmiştir. Bu hüküm kapsamında en çok kitap okuyan hükümlü ve tutukluların ödüllendirilmesi yoluna gidilebilmesi mümkün olmakla birlikte, hükümlü ve tutukluları kitap okumaya daha çok teşvik etmek için ödül yönetmeliğine kitap okumaya ilişkin açık bir hüküm konulmasının uygun olacağı düşünülmektedir. Diğer taraftan; özellikle hükümlü ve tutuklular tarafından tedarik edilmek istenen ve mevzuata aykırılık teşkil etmeyen yayınlar hakkında da sorun giderici bir çözüm yolunun benimsenmesi uygun olacaktır.

İsim zikredilememekle birlikte kimi infaz ve koruma memurlarının, hükümlü ve tutuklulara insan onuruyla bağdaşmayacak ve kişilik haklarını ihlal edecek şekilde hitap ettiği iddiaları varit olduğundan, bu iddiaların araştırılması ve bu şekilde tavır sergileyen personel var ise haklarında gerekli takibatın yapılması gerekmektedir.

Ceza infaz kurumlarında kapasite üstünde hükümlü ve tutuklu barındırılmasının beraberinde kimi sorunları getirdiği açık bir biçimde görülmektedir. Bu sorunun bir sonucu da kurumlarda görev yapan personel sayısının ihtiyacı karşılamamasıdır. Personelin yoğun ve ağır iş yükü altında çalıştığı bilinen bir gerçek olmakla birlikte bizzat yerinde yapılan incelemelerde

de görülmektedir. Bu sorunun çözülmesi için personel sayısının yeterli seviyeye çıkarılması için gereken adımların atılmasının elzem olduğu görülmektedir. Diğer taraftan yoğun ve ağır iş yükü altında çalışan infaz ve koruma memurlarının özlük hakları başta olmak üzere çalışma koşullarında iyileştirme yapılmasının faydalı olacağı düşünülmektedir. Bu kapsamda infaz ve koruma memurlarının 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu uyarınca tabi oldukları hizmet sınıfının değiştirilmesi bir başka yöntem olarak benimsenebilir. Ayrıca sözleşmeli olarak çalışan infaz ve koruma memurları ile kadrolu olanların özlük hakları başta olmak üzere birçok konuda farklı hükümlere tabi tutulmaları, eşit işe eşit ücret ilkesi ve fırsat eşitliği ilkelerine aykırılık teşkil etmektedir. Çalışma barışını bozan bu uygulamalara yönelik çalışmalar yapılmasının bu alanda yaşanan sorunlarının büyük oranda çözülmesine yardımcı olacağı düşünülmektedir.

7. SONUÇ

Hükümlü ve Tutuklu Haklarını İnceleme Alt Komisyonu tarafından 9 Kasım 2019 tarihinde Elazığ Ceza İnfaz Kurumları Kampüsünde gerçekleştirilen inceleme ziyareti sonucunda elde edilen tüm bilgi ve belge ile yapılan görüşmeler neticesinde tanzim edilen raporumuz İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanlığına saygı ile arz olunur.

Adres: TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu 06543 Bakanlıklar-ANKARA

Tel: 0 312 56 44 - 56 46

Faks: 0 312 420 24 92

E-posta: insanhaklari@tbmm.gov.tr